

O RASPROSTRANJENOSTI I BROJU OVACA U REPUBLICI HRVATSKOJ S POSEBNIM OSVRTOM NA ISTARSKU REGIJU

D. Raffaelli, E. Vujasinović, A. Grebenar

Sažetak

Na Tekstilno tehnološkom fakultetu u Zagrebu započet je istraživački projekt s ciljem istraživanja kvalitete i svojstava grubih domaćih vuna te da se oživi interes tekstilne industrije za taj zapostavljeni izvor sirovina. Prije rata na cjelokupnom teritoriju Republike Hrvatske uzgajano je oko 750 tisuća ovaca i to najviše u Dalmaciji, Istri i području Istočne Slavonije. Detaljnim istraživanjima uočen je, zadnjih godina, porast interesa za uzgoj ovaca osobito u Istri i Istočnoj Slavoniji. Na području Istre i otoka Cresa zabilježen je porast broja ovaca od 32.732 u 1989./1990. na 49.277 u 1992. god. Osim toga zabilježena je velika šarolikost u sojevima i pasminama ovaca, što je nepovoljno kad se ta vuna želi preraditi u tekstilnoj industriji. Autohtona istarska pramenka sve se manje uzgaja, pa postoji ozbiljna opasnost da se u skoroj budućnosti u potpunosti izgubi.

Uvod

Na Tekstilno tehnološkom fakultetu u Zagrebu u izradi je projekt "Domaće vune-fizička, kemijska i bojadisarska svojstva". Projekt financira Ministarstvo znanosti, tehnologije i informatike u periodu od 1991.-1995. god. Projekt ima za cilj utvrđivanje količine i kvalitete vune ovaca koje se uzgajaju u Hrvatskoj, kako autohtonih tako i postojećih križanaca. Naime, domaća vuna veoma se malo iskorištava u našoj tekstilnoj industriji pa velike količine vune, koja se mora ošišati, predstavljaju otpad. Za tu vunu u tekstilnoj industriji nije postojao interes zbog dva razloga:

- vuna je gruba a naša vunarska industrija u proteklom se razdoblju usmjerila na preradu finije, uvozne australske vune
- vuna je veoma raznolike kvalitete zbog različitosti stada i klimatskih uvjeta pa je klasiranje i sortiranje otežano.

Zato prilikom obnove stočnog fonda u Hrvatskoj, trebalo bi voditi brigu o obnovi manjeg broja pasmina ovaca, kao i onih koje uz meso i mlijeko daju i zadovoljavajuću kvalitetu vlakana, koja bi se mogla preraditi i upotrijebiti.

Rukovodeći se primjerima visoko razvijenih zemalja proizvođača i preradivača vune, u prvom redu Novog Zelanda i Velike Britanije, adekvatnom stimulacijom i obrazovanjem uzgajča te organiziranim otkupom, moguće je grubu vunu uspješno

Prof. dr. Dubravka Raffaelli, Edita Vujasinović, dipl inž., Agata Grebenar, dipl. inž., Tekstilno-tehnološki fakultet, Zagreb

iskoristiti za izradu prostirača, pusta, punila i grubljih grebenanih vunениh tkanina. Kako će u narednom razdoblju tekstilna industrija Hrvatske prići obnovi, trebalo bi ju ispravnim informacijama zainteresirati za revitalizaciju nekad postojećih kapaciteta za preradu domaće vune. To je tokom 80-tih godina učinila Slovenija, pa je jedini veći otkup vune iz Hrvatske bio usmjeren u Sloveniju.

Da bi se mogla napraviti karta kvalitete i raspoložive količine vunениh vlakana započelo je terensko snimanje postojećih stada ovaca u Hrvatskoj, te uzorkovanje vlakana. U ovom članku bit će prikazani prvi rezultati tih istraživanja.

Izvori podataka i metode rada

Podaci o broju ovaca mogu se naći u dokumentaciji Republičkog zavoda za statistiku koji se rade na temelju redovnih godišnjih izvještaja poduzeća i zadruga. Podaci za domaćinstva i individualne poljoprivrednike dobivaju se putem upitnika dostavljenih slučajno odabranim poljoprivrednicima, a na temelju popisa stanovništva iz 1981. god. Zadnji takvi nama dostupni podaci načinjeni su i objavljeni u dokumentaciji Republičkog zavoda za statistiku 15. 1.1990. god.

Za razliku od podataka Statističkog zavoda potpuniji i precizniji podaci o količini, pasmini, soju i smještaju ovaca te o veličini stada mogu se dobiti direktno od veterinarskih stanica pojedinih općina. Zbog zakonom predviđenog cijepljenja i kontrole zdravstvenog stanja ovaca, veterinarske stanice imaju potpunije podatke, pa za dobivanje točnijih podataka o uzgajateljima i broju ovaca, potrebnih za izradu karte kvalitete i randmana vlakana, treba u prvom redu kontaktirati veterinarske stanice pojedinih općina. Stoga je sastavljen odgovarajući anketni listić i odaslan na adrese veterinarskih stanica u Hrvatskoj. Na temelju tako provedene ankete dobivene su informacije, koje su dale nešto drugačiju sliku o broju ovaca na teritoriju Republike Hrvatske.

Na temelju podataka prikupljenih što u Statističkom zavodu što anketom veterinarskih stanica zaključeno je da će se najpotpuniji podaci o broju ovaca dobiti terenskim istraživanjima prilikom uzimanja uzoraka vune. Istraživanja na terenu započela su u općinama Istre i otoka Cres i Lošinja. Zahvaljujući suradnji veterinara tog područja dobiveni su podaci o stanju ovčarstva u svim općinama. Na temelju tih podataka obidena su sva reprezentativna stada i prikupljeni uzorci.

Rezultati i diskusija

1. O broju ovaca u Hrvatskoj

U Hrvatskoj je 1989. god. prema Statističkom zavodu zabilježeno ukupno 750 tisuća ovaca od kojih najveći broj, 460 tisuća ima Dalmatinska regija a slijede ju Istarska, Lička te Istočno-Slavonska (tab. 1, sl. 1.)

Anketiranje veterinarskih stanica koje je provedeno godinu u dana kasnije, pokazalo je nešto izmijenjenu sliku (tab. 2). Razlike vjerojatno proističu iz privatnog sektora, koji se u nekim krajevima počeo značajnije razvijati, a što nije registrirano u Statističkom zavodu (slučajni dvoetačni uzorak na temelju popisa stanovništva iz 1981. godine).

D. Raffaelli i sur.: O rasprostranjenosti i broju ovaca u Republici Hrvatskoj s posebnim osvrtom na Istarsku regiju

TAB. 1 - BROJ OVACA U REPUBLICI HRVATSKOJ 1989/90. (PODACI PREMA STATISTIČKOM ZAVODU HRVATSKE) - NUMBER OF SHEEP IN THE REPUBLIC OF CROATIA 1989/90 (ACCORDING TO THE STATISTICAL OFFICE)

PODRUČJE Region	BROJ OVACA Number of sheep
Osječko	67303
Bjelovarsko	18097
Hrvatskog Zagorja	0
Šire Zagrebačko	5276
Sisačko	5350
Karlovačko	9310
Riječko	101225
Ličko	77053
Dalmatinsko	467744
Republika Hrvatska	751358

Osječko područje
Bjelovarsko područje
Varaždinsko područje
Područje Hrvatskog Zagorja
Šire Zagrebačko područje
Sisačko područje
Karlovačko područje
Riječko područje
Ličko područje
Dalmatinsko područje

SL. 1. - BROJ OVACA PO PODRUČJIMA REPUBLIKE HRVATSKE (PODACI PREMA STATISTIČKOM ZAVODU HRVATSKE) - NUMBER OF SHEEP IN THE REPUBLIC OF CROATIA (ACCORDING TO THE STATISTICAL OFFICE)

D. Raffaelli i sur.: O rasprostranjenosti i broju ovaca u Republici Hrvatskoj s posebnim osvrtom na Istarsku regiju

TAB. 2 - USPOREDBA PODATAKA O BROJU OVACA DOBIVENIH PREMA STATISTIČKOM ZAVODU I VLASTITIM ISTRAŽIVANJIMA - COMPARISON OF DATA ON THE NUMBER OF SHEEP ACCORDING TO THE STATISTICAL OFFICE AND OUR OWN RESEARCH

OPĆINA Commune	BROJ OVACA - NUMBER OF SHEEP	
	1989/90 Statistički zavod Statistical office	1991 vlastita istraživanja our research
Orahovica	4869	2435
Donji Miholjac	5632	4570
Beli Manastir	3664	12827
Slavonski Brod	4593	450
Vinkovci	1934	3345
Vukovar	5042	3250
Grubišno Polje	1990	4932
Pakrac	3960	3000
Koprivnica	319	175
Čazma	1920	800
Varaždin	4	0
Ivanec	38	0
Jastrebarsko	230	430
Vrbovec	400	0
Kutina	1300	3975
Karlovac	80	1000
Delnice	180	300
Čabar	600	508
Crikvenica	2	680
Rijeka	0	2020
Opatija	360	1425
Pula	3720	5611
Poreč	2142	3300
Cres-Lošinj	17060	24500
Rovinj	1630	1555
Pag	28160	24160
Gospić	21943	13000
Titova Korenica	18140	9000
Šibenik	37720	25000
Dubrovnik	10460	4000
Korčula	140	50

Na žalost ova anketa zbog početka rata u Hrvatskoj nije provedena u potpunosti. Odgovore smo primili od 31 veterinarske stanice, što iznosi oko 41% od ukupnog broja stanica. Ipak i iz ovih nepotpunih podataka mogu se izvući neki zaključci:

- Veliki interes za uzgoj ovaca može se uočiti u Istarsko-primorskoj regiji i to kako u općinama s tradicijom tako i u općinama koje dosada uopće nisu imale ovaca.

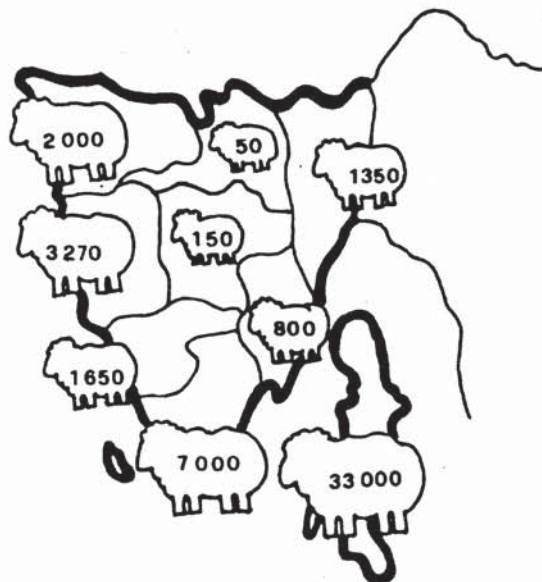
- Ostatak priobalnog područja (Dalmacija i Dalmatinska Zagora) uglavnom nije odgovorio. Među općinama koje su odgovorile uočava se izvjestan pad broja ovaca jer je zbog potenciranja masovnog turizma smanjen interes stanovništva za ovčarstvo. Ipak, i za ta smo područja dobili mišljenje stručnjaka da bi trebalo razvijati ovu granu privrede pošto za nju postoje uvjeti.

- U Istočno-slavonskoj regiji postojao je društveni i privatni interes za razvoj ovčarstva (Beli Manastir, Vinkovci i dr.), no s obzirom da u tim krajevima ima velikih mogućnosti za razvoj i drugih poljoprivrednih grana teško je reći da li će i nakon ovih ratnih razaranja ovčarstvo zauzeti neko značajnije mjesto u razvoju.

- Hrvatsko Zagorje, Varaždinska regija, Zagreb i okolica nemaju ni tradiciju a ni veći interes za uzgoj ovaca.

2. O broju ovaca u Istri

Anketa veterinarskih stanica, provedena prošle godine, prikazala je Istarsko područje izuzetno interesantnim za naša istraživanja, zbog velikog interesa za razvoj ovčarstva, ali i zbog raznolikosti ovaca koje se uzgajaju na tom području. Obidena su veća stada u općinama Buje, Buzet, Cres-Lošinj, Labin, Opatija, Pazin, Poreč, Pula i Rovinj. Osim što su prikupljeni podaci o broju ovaca (tab. 3, sl 2.), prikupljeni su i podaci o pasminama i sojevima, količini vune, načinu uzgoja, namjerama vlasnika i sl.

SL. 2. - RASPROSTRANJENOST I BROJ OVACA U ISTRI - NUMBER OF SHEEP IN ISTRIA

D. Raffaelli i sur.: O rasprostranjenosti i broju ovaca u Republici Hrvatskoj s posebnim osvrtom na Istarsku regiju

TAB. 3 - BROJ OVACA U OPĆINAMA ISTARSKE REGIJE I OTOKA CRESA - NUMBER OF SHEEP IN ISTRIA AND THE ISLAND OF CRES

OPĆINA Commune	1989/90.	1990/91.	1991/92.
Buje	0	-	2000
Buzet	10	236	50
Cres-Lošinj	17060	24500	33000
Labin	3280	2000	800
Opatija	360	1425	1350
Pazin	4480	700	150
Poreč	2192	3300	3270
Pula	3720	5611	7000
Rovinj	1630	1655	1657
ISTRA I CRES	32732	39427	49277

Podaci o broju ovaca i namjerama vlasnika pokazuju da je interes za ovčarstvo Istre, gledano u cjelini, u porastu. Osobito je to izraženo u općinama Buje i Pula. Usvajanjem projekta "Zavičajni park Istre" i razmišljanjima o razvoju ekološke regije i seoskog turizma, ovčarstvo bi moglo imati još veću razvojnu ulogu, ne samo zbog visoko cijenjenog sira i mesa nego i zbog ručnih radova od domaće vune i kože (tepisi, odjevni predmeti i dr.).

Ovim terenskim istraživanjima locirana su i neka stada ovaca koja po izjavama vlasnika pripadaju genetski definiranim pasminama, odnosno sojevima autohtone istarske pramenke. To znači da su potpuno prilagođene klimatsko-vegetacijskim uvjetima Istre. Postoji ozbiljna opasnost da se izgube zbog šarolikog uvoza rasplodnih ovnova najrazličitijih pasmina s ciljem oplemenjivanja stada uglavnom za uzgoj mlječnog tipa ovaca. Zapaženo je također i širenje djelomično meriniziranih stada ovaca i Makedonije i Kosova, kao na pr. šarplaninske pramenke, koju uzgajajući nazivaju čak i merino.

Smatramo da bi trebalo nastojati, da se uz financijsku pomoć uzgajateljima, sačuva nekoliko stada autohtone istarske pramenke. Ta bi se stada mogla korisno upotrijebiti u budućem kompleksno vođenom projektu oplemenjivanja s ciljem poboljšanja ne samo količine i kvalitete mesa i mlijeka nego i vune.

U nastavku ovih istraživanja točno će se opisati količina i kvaliteta vune istarske pramenke i njeni već sada postojeći križanci.

Zaključci

Višestruka ekonomska korist od ovčarstva (sir, meso, vuna i koža) ponovno oživljava interes za uzgoj ovaca u Hrvatskoj. Podaci izneseni u ovom radu pokazuju da se to događa u općinama s tradicijom, ali i u općinama koje se dosada nisu bavile ovčarstvom i to u privatnom sektoru.

Regionalna područja s perspektivama razvoja ekološkog i seoskog turizma, mogla

bi upravo u ovčarstvu naći svoj interes, ne samo zbog proizvodnje visokokvalitetnog sira i mesa nego i zbog izrade ručnih radova od vune, kože i krzna (tepiši i odjevni predmeti).

Autohtoni soj istarske pramenke zbog najrazličitijih opravdanih i neopravdanih razloga sve se manje uzgaja u Istri. Postoji i bojazan da se u skoroj budućnosti potpuno izgubi što bi trebalo, makar i uz financijsku pomoć uzgajalima, spriječiti.

Velika šarolikost sojeva i pasmina nepoželjna je za stanovišta tekstilne industrije. Vuna raznolike kvalitete ne može se u industriji uspješno preraditi.

LITERATURA

1. - (1991): Anketna veterinarskih stanica, Zavod za tekstilnu kemiju i ispitivanje materijala, Tekstilno-tehnološki fakultet, Zagreb.
2. A n t o n i ć i ć I. (1990): Konceptija razvoja cresko-lošinjškog otočja, "Agronomski glasnik", LII: 83-97.
3. - (1990): Dokumentacija 789: Broj stoke i peradi stočna proizvodnja 1989, Republički zavod za statistiku, Zagreb.
4. R a f f a e l l i D., K o m a n A. (1984): Značenje ovčarstva za tekstilnu industriju i mogućnost oplemenjivanja naših stada ovaca, "Tekstil", 33: 207-231.
5. R a f f a e l l i D. i sur. (1992): Studije 1-4, Projekt 2-14- 036: Domaće vune -fizička, kemijska i bojadisarska svojstva, Ministarstvo znanosti, tehnologije i informatike, Zagreb.
6. V u j a s i n o v i ć E., G r e b e n a r A. (1992): Terenski zapisi s putovanja po Istri, Zavod za tekstilnu kemiju i ispitivanje materijala, Tekstilno-tehnološki fakultet, Zagreb.

ON THE DISTRIBUTION AND NUMBER OF SHEEP IN THE REPUBLIC OF CROATIA WITH SPECIAL REFERENCE TO ISTRIA

Summary

A research project was started at the Faculty of Textile Technology in Zagreb with the aim of studying the quality and properties of coarse domestic wool in order to revive the interest of textile industry for this neglected source of raw material. Some preliminary results of the extent sheep breeding are presented in this paper. Before this war on the whole territory of Croatia there were 750 thousand sheep, mostly in Dalmatia and Istria and in the region of Osijek in East Slavonia. A detailed survey has shown that in the last years there has been a growing interest in sheep breeding, particularly in Istria and in the region of Osijek. In Istria and on the island Cres of an increase from 32,732 (1989/90) to 49,277 (1992) head has been counted. A great variety of breeds has also been observed which is not suitable for wool in industry. The indigenous "Istrian pramenka" however has been bred less and less and there is a real danger for this breed to become completely extinct.

Primljeno 12. 11. 1992.